משנה · אחרונים · יש סדר למשנה · סדר מועד

יש סדר למשנה על משנה ראש השנה

רבי ישעיה פיק ברלין

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

יש סדר למשנה על משנה ראש השנה

רבי ישעיה פיק ברלין

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/יש-סדר-למשנה-על-משנה-ראש-השנה/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ה 5
משנה ט 5
פרק ב 5
משנה ו 5
פרק ג 6
משנה ב 6
משנה ג 6
פרק ד 7
משנה א 7
משנה ד 8
משנה ו 8
משנה ח 9

פרק א

משנה א

הר"ב ד"ה **לשנים לשני מלכי אומות כדפרישית לעיל ע"כ.** כוונתו שפי' לעיל בתחלת המשנה באחד בניסן ר"ה למלכים מלכי ישראל מונין להם מניסן וכו' ולמלכי א"ה מונין מתשרי והיינו דתנן לקמן בסמוך באחד בתשרי ר"ה לשנים כלומר לשנים של מלכי א"ה וכו' ע"כ. והנה בסוגיא ח' ע"א פסקא בא' בתשרי ר"ה לשנים למאי הלכתא אמר רב פפא לשטרות וכו' [ופריך] והתנן באחד בניסן ר"ה למלכים ואמרינן למאי הלכתא ואמר רב חסדא לשטרות [ומשני] לא קשיא כאן למלכי ישראל כאן למלכי א"ה ופריך אלא הא דאמר רב חסדא [לעיל ג' ע"א] לא שנו אלא למלכי ישראל וכו' ואי בעית אימא [לית ליה הא דרב פפא דפריש ר"ה לשנים דהכא לשטרות אלא כר' זירא וכו' רש"י] כר' זירא מתני לה דר"ז אמר לתקופה וכו' רב נחמן בר יצחק אמר [ר"ה לשנים דתנן הכא] לדין דכתיב מראשית השנה וכו'. ולפום כן לא ידענא מי הכריחו להר"ב לפרש דוקא כרב פפא הלא מצי נמי לפרש כר' זירא או כר"נ ב"י ועיינתי בפי' הרמב"ם כתב בזה"ל למלכים רוצה בו למלכי ישראל וכו' ואמרו [באחד בתשרי] ר"ה לשנים רוצה בו למנין היצירה והתועלת בו לידיעת מנין השטרות ג"כ ע"כ. וקצת י"ל דניחא להרב לפרש הכי משום דגם רבינא בסוגיא דע"ז דף יו"ד. החליט פי' זה דאיתא התם מתקיף לה וכו' אמר רב נחמן בגולה אין מונין אלא למלכי יוונים בלבד וכו' אמר רבינא מתני' נמי דיקא [דמלכות יון מנינן. רש"י] דתנן באחד בניסן ר"ה למלכים וכו' למאי הלכתא אמר רב חסדא לשטרות ותנן באחד בתשרי ר"ה לשנים וכו' ואמר רב חסדא לשטרות קשיא שטרות אהדדי ומשנינן כאן למלכי ישראל כאן למלכי אומות העולם וכו'. ודע דזה דאיתא בע"ז שם ר"ה לשנים ואמר ר"ח לשטרות. אף אם רצונו דר"ח נמי אמרה מה שאמר רב פפא בר"ה ח' ע"א אמנם אי אפשר שאמר רב חסדא דבר זה מעולם שהרי לתירוץ אי בעית אימא ר"ח דאמר כר' זירא לתקופה. על כרחך דר"ח לא ס"ל כרב פפא ופשיטא דלא אמר דבר זה ולכן כתבתי בתקוני כלי שר"ת אולי נפל טעות וצ"ל ואמר רב פפא לשטרות. [עוד י"ל עפמ"ש הבאר שבע בסוטה ל"ח ע"א דתרי רב חסדא הוי וקבעתי בה מסמורת מסוגיא דע"ז מ"ט ע"ב א"ר חסדא אמר לי אבא בר רב חסדא וכו'] ודרך אגב איכא למידק נמי לדעת רש"י דסתם רב נחמן הנזכר בכולהו ש"ס היינו ר"נ בר יצחק [ועי' בתוס' גיטין ל"א ע"ב] א"כ לשיטת רב נחמן האומר בגולה אין מונין וכו' זה שאמר רבינא מתני' נמי דיקא וכו' צריך קצת ביאור. שהרי לשיטת ר"נ אין ראיה ממתני' כלל שהרי ר"נ ב"י גופא מפרש באחד בתשרי ר"ה לשנים היינו לדין. אגב גררא מצוה למיקום עלה הא דקאמר הש"ס ואיבעית

אימא ר"ח דאמר כר' זירא וכו' למה נקט הש"ס דווקא כר' זירא הלא גם אי סבר ר"ח כר"נ בר יצחק נמי אתא שפיר ועוד אקח מועד בס"ד לעיין יהיה זה זכרון בספר:
תוי"ט ד"ה **לנטיעה וכו' ומה שכתב הר"ב אם נטע אילן מ"ה יום שיום הנטיעה אינו מכלל ימי הקליטה וכו'**. נשאלתי בשם הגאון המפורסם מהורר"ט אבדק"ק ליסא דלפ"ז מאי מקשה הש"ס פסחים נ"ה ע"א לר' יהודה דאמר כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים וכו' נימא על דרך זה דשלשה היינו בר מן היום הראשון. והשבתי לפום רהיטא י"ל דלפי הגירסא בשביעית מ"ו פ"ב כל הרכבה שאינה קולטת לשלשה ימים משמע אותו יום עמו וראיה לדבר היו נכונים לשלשת ימים (יתרו י"ט פט"ו) ואותו יום בהדייהו. משא"כ ר' יוסי ור"ש שהוא ביבמות פ"ג ע"א ובר"ה י' ע"ב ר' יוסי ור' שמעון אומרים שתי שבתות שפיר יתכן לומר מלבד אותו יום הנטיעה. ועי' תוס' בר"ה וביבמות שם:

משנה ה

תוי"ט ד"ה **אלו הן וכו' וא"כ לכ"ע גזלן וכו' ע"ש** מלת לכ"ע אין לו מובן קצת ויותר טוב לגרוס וא"כ גזלן וכו':

משנה ט

הר"ב ד"ה **ואם** צודה להם אורב כמו ואתה צודה את נפשי לקחתה כו' (שמואל א כ"ד:י"ב). וכן לשון רש"י בפי' המשנה כ"ב וכתבתי בתכ"ש דבעי טעמא שלא הביאו ראיה מהתורה שמות כ"א פי"ג ואשר לא צדה ופירושו אורב כי כן תרגום אונקלוס וְדִי לֹא כָּמִין לֵיה. וכ"כ רש"י שם להוכיח בכמה ראיות שפירושו של צודה הוא אורב (ואם מפני החולקים שהביא רש"י שם הלא הן הנה חולקים בפירושם גם בקרא דשמואל). והאמת עד לעצמו דבערך צד ג' כתב הערוך פירושו ומקרא דשמות ואשר לא צדה לראיה:

פרק ב

משנה ו

תוי"ט ד"ה **כמה היה גבוה כו' אעפ"כ בנוסח ברכת הלבנה וכו' ע"ש**. הנה בחולין ס' ע"ב אמרה ירח וכו' אמר לה וכו' וכן כמה פעמים מכנה הלבנה בלשון נקבה וז"ל תוס' ד"ה אמרה ירח בלשון תורה לשון זכר דכתיב וירח עמד (חבקוק ג' וצ"ל) יהושע יו"ד פי"ג עכ"ל. משמע מתוס' דבלשון תורה לחוד מיקרי לשון זכר אבל בלשון חכמים מיקרי בלשון נקבה ולשון חכמים לחוד (עיין חולין קל"ז ע"ב) וא"כ נוסח ברכת הלבנה שתקנוהו חכמים (עיין סנהדרין מ"ב ע"א) אתי שפיר ועל דברי תו' יש לדקדק קצת דלא מייתי קרא המאור הקטן (כמ"ש התוי"ט) וק"ק ג"כ על התוי"ט שלא כתב כל דברים

האלו לעיל פ"א מ"ה בין שנראה בעליל בין שלא נראה בעליל ולא תנן בין שנראית. ומיהו בגוף הענין אפשר לומר דלשון משנה לחוד ולשון אמוראי לחוד כמ"ש תוס' חולין נ"ד ע"א ד"ה אלימא וכו'. אמנם מדבריו של התוי"ט על שם שהיא מקבלת וכו' יבא על נכון פתרון יעקב של השמש והירח הבא נבא אני ואמך ודעת לנבון נקל. ובשכל הקודש ישקל:

פרק ג

משנה ב

תוי"ט ד"ה **בקרן היובל וכו'**. פירש"י איקרי קרן כדאמרן וכו' ואיקרי שופר דכתיב בשמעכם קול השופר וכו' ע"ש. לפנינו לית כן ברש"י אלא ז"ל רש"י ואיקרי שופר דכתיב במתן תורה (שמות י"ט:י"ט) במשוך היובל וגו' וכתיב ויהי קול השופר וכן העתיקו תוס' ד"ה איקרי וכו' פירש"י איקרי קרן כדאמרן ואיקרי שופר דכתיב ויהי במשוך היובל וכתיב ויהי קול השופר. וע"ז כתבו תוס' יש מקשי' אמאי לא הביא וכתיב ויהי קול השופר [ר"ל רש"י] בפירושו האי קרא דמתני' במשוך בקרן היובל בשמעכם קול השופר להוכיח דכל השופרות איקרי שופר ותירצו תוס' אדרבה מהאי קרא מוכח דשופר איקרי קרן ובכן לא ידעתי לכוין כפי שהעתיק התוי"ט בפירש"י דכתיב בשמעכם קול השופר [והאי קרא ביהושע ו' סיפא דוהי' במשוך היובל בשמעכם את קול השופר]. שוב כתבו תוס' לתרץ שם ועוד צריך להוכיח בעלמא שופרות איקרי שופר ע"כ. והמהרש"א נדחק בפירושו ע"ש. ואפריון נמטיה להתוי"ט שהעתיק לשון התוס' ועוד צריך להוכיח דבעלמא איקרי שופרות בלא קרן וזה מבואר ועולה יפה:

משנה ג

תוי"ט ד"ה **של יעל פשוט וכו'**. **ובערוך פי' שהיא כבשה** (קטנה צ"ל) **נגבה וקרן הכבשה וכו' ובירושלמי נמי מוכח וכו' ואי כפי' הערוך וכו' ע"ש**. בהפלאה שבערכין כתבתי מלבד השגות תוס' על רבינו הערוך צל"ע מתוספתא דר"ה' דתניא בר"ה תוקעין בשל זכרים וביובל בשל יעלים נתנו חכמים את המצוי למצוי ואת שאינה מצוי לשאינה מצוי ע"כ. הכוונה דשל יעלים אינו מצוי לכך תוקעין בו ביובל שהוא אינו מצוי. ואי כפי' רבינו הערוך דיעל הוא כבשה קטנה דהא מצוי למאוד [ובסוגיא דר"ה בענין זו כתבתי בחדושי בס"ד]. שוב ראיתי שגם מן הירושלמי הקשה התוי"ט על הערוך על דרך הזה ע"ש. והנה בתשובת חכם צבי סי' צ"ח כתב על התוי"ט דנתעלמה ממנו סוגיא דבכורות מ"ד ע"א דסלקא אדעתיה רחל שיש לה קרנים הוי מום וא"כ אף שהכבשה מצויה מ"מ

קרנים אין מצוין זהו תורף דברי הגאון ח"צ ע"ש:
ונתחוורו אצלי השגת תוי"ט לפמ"ש הערוך בזה"ל יעל כבשה נקבה ולעולם הוא פשוט משמע דזה הוא בתולדתה ואורחייהו בהכי. דעל דבר שאינו שכיח לגמרי רק בשינוי הטבע (כמ"ש הח"צ) לא שייך לומר ולעולם הוא פשוט (דמי הודיע לו זה ואינו אלא דברי נביאים) ומכ"ש לפי מה שהעתיקו תוס' לדברי הערוך בזה"ל וקרן הכבשה רגיל להיות פשוט משמע להדיא דזהו רגיל מנהג בטבע התולדה דכל כבשים קרן יש להם. ולפיכך יפה כתב התוי"ט לפי דבריו של הערוך דמיניה ומלשונו מוכח שהעיד דכל הכבשים הנולדים במינם יש להם קרן וא"כ הוא דבר המצוי למאוד. ועל דרך זה גם השגה מתוספתא שכתבתי ג"כ ראיה לפירש"י ותוס' נגד רבינו הערוך [וכדי שלא יהיה קשה על הערוך] בעדותו מסוגיא דבכורות צ"ל דברור דנאמן רבינו הערוך (וכדי שלא יהיה קשה) כבי מאה וכל הנקראים כבשים יש להם קרן אמנם יש מין מהם שאין להם קרן לפי טבעם רחל מיקרי. ולפיכך נקט רב חסדא בסוגיא דבכורות מ"ד ע"א רחל שיש לה קרנים וכו' ולא נקט כבש. משום דמין כבש יש לה קרנים בטבע. ומהם מין שאין להם קרנים נקרא רחל. הגם שזה קצת דחוק. אבל זהו ברור דלולא זאת אין התלונה של הגאון ח"צ על התוי"ט לבדו אלא יותר הוי ליה לתמוה על הערוך ששפתיו ברור מללו דכבש יש לה קרנים כמו שכתבתי לעיל. ואדרבה בעד התוי"ט יש להליץ ששפיר כתב לשיטתו ללשון הערוך כדאמרן. וכגון זה צריך לאודועא דמן זמנינו עכשיו בטבע הכבשים אין ראיה כלל על הימים הראשונים וכמ"ש תוס' בע"ז כ"ד ע"ב ד"ה פרה וכו' דודאי עתה נשתנו העת מכמו שהיה. וכן בענוניתא דורדא בחולין מ"ז ע"א כתבו תוס' ד"ה כל הני וכו' דאין ראיה מבהמות שלנו ועוד ענין שנשתנה תמצא בתוס' חולין ק"ז ע"ב ד"ה התם. ויותר מזה תמצא בתוס' מ"ק י"א ע"א דעתה נשתנו הרבה דברים ע"ש. [וע"ע מ"ש הב"י בשם התשב"ץ והביאו הרמ"א בא"ע סי' קנ"ו סעיף ג' שעכשיו נשתנה הענין וכן הוא בכמה דברים וכו' וע"ע מ"ש המג"א ר"ס קע"ג]:

פרק ד

משנה א

הר"ב ד"ה **אמרו לו וכו' איכא בין אמרו לו לת"ק וכו' ואמרו לו סברי וכו' ב"ד קבוע כמו ביבנה וכו' והלכה כאמרו לו.** פי' הרב לקוחין מפרש"י בר"ה כ"ט ע"ב ד"ה בית דין דאקראי לת"ק תקעינן ותנא דאמרו לו סבר אחד יבנה ואחד כל מקום שיש בית דין קבוע דומיא דיבנה ע"כ. אכן הרמב"ם בפירושו כתב להיפך וז"ל ואמרו אחד ביבנה

ואחד בכל מקום שיש בו ב"ד ר"ל כי אפי' כשהיו ב"ד עוברים ממקום למקום ונתארחו במקום מן המקומות לא על דעת להתיישב שם יש להם לתקוע שם השופר ואין הלכה וכו'. הנה לענין הלכה השוה הרב דעתו לדעת הרמב"ם בפירושו אבל לענין פירוש חולק הרב ופי' כמ"ש רש"י. גם בענין הלכה שפסק הרמב"ם לפי פירושו לפסוק כת"ק [עפ"י דרכו בכ"מ דת"ק חשיב כרבים וסתם משנה] אכן על הרב קצת איכא למידק מנא ליה דהלכה כאמרו לו נגד הת"ק ומצוה לעיין בזה. והנה הא דנאדי הרמב"ם בפירושו נגד רש"י והר"ב. מצאתי [מה שעלה בס"ד על דעתי ג"כ] בלחם משנה בפ"ב מהל' שופר דין ט' כתב זה הלשון ובמה שאמרו בגמרא איכא בינייהו ב"ד דאקראי סובר דלא כפי' רש"י דלרש"י לסברת אמרו לו בעי ב"ד קבוע ולת"ק בב"ד דאקראי סגי ורבינו סובר דאדרבא מה שאמרו אמרו לו אחד יבנה ואחד כ"מ שיש בו ב"ד משמע לאסופי כל ב"ד דאקראי וכן פי' הוא ז"ל בפי' המשנה ולת"ק בעינן ב"ד קבוע והוא פסק כת"ק עכ"ל הל"מ ומבלעדו הוספתי עוד לפי מה דקי"ל דכל התנא בתרא לטפויי מילתא קא אתי כדאי' ב"ב צ"ג ע"ב [עי' תוס' שבת כ"ד ע"ב ד"ה איכא בינייהו וכו' ותירוצם אינו שייך לדהכא] הילכך בחר הרמב"ם בפירושו דאמרו לו דהיינו תנא בתרא לטפויי אתא דאפי' ב"ד דאקראי:

משנה ד

תוי"ט ד"ה **ונתקלקלו הלוים בשיר וכו' אבל הרמב"ם כתב וכו'** צ"ע מ"ש הגאון ש"א בתשובה סי' למ"ד כתב ישוב ע"ז ובתוך הדברים מיישב ג"כ קושית הבאר שבע על הטור שכתב שלא אמרו שיר בתמיד של בין הערבים וע"ש:

משנה ו

תוי"ט ד"ה **אין מזכירין זכרון מלכות וכו' ובסדר המשנה שבגמ' גרס מלכות זכרון ושופר כו' ע"ש**. עדותו נאמנה ודאי שהיה לפניו כך [ועי' רפ"ה דמכשירין נראה שלמד התוי"ט מתוך הש"ס נדפס בסיליאה. ואין עתה מצוי לפני] אבל במשב"ג שלפני דפוס פראנקפורט דמיין איתא כגי' הספר אין מזכירין זכרון מלכות ושופר. וכתבתי בתכ"ש דע דגירסת הרי"ף והרא"ש ובסדר המשנה שבירושלמי איתא מלכות זכרונות ושופרות. וכן נמי לעיל בדסמוך משנה ה' וריש משנה זו תנן על הסדר ובלשון זו מלכות זכרונות שופרות. אמנם בזה דאיבעי' להו (בסוגיא ל"ב ע"א) היכי קתני שלש מן התורה שלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים כו' או דילמא אחד מן התורה ואחד מן הנביאים ואחד מן הכתובים וכו'. איכא למידק דלא נחית על הסדר שהרי קי"ל במשנה דהכא מתחיל בתורה ומשלים בנביא וכ"כ הר"ב וכל המפרשים דאחר התורה מתחיל בכתובים ואח"כ

בנביאים וכתבו תוס' ד"ה מתחיל וכו' בטעם לשבח [אע"ג דבכל דוכתא משמע דנביאי עדיף מכתובים] משום דקראי דתהלים משלי ואיוב קדמו לנביאים העתיקם התוי"ט וגם טעמא שכתב הר"ן. ולכן מצוה לתת טעם על דנקט הש"ס שלש מן הנביאים ושלש מן הכתובים וכו' ואחד מן הנביאים ואחד מן הכתובים. נגד סדר האמיתי:

משנה ח

הר"ב ד"ה **ודבר שהוא משום שבות וכו' ואיכא דמתני איפכא וכו' ע"ש**. בסוגיא ל"ג ע"א איתא משום שבות מגלא [שאין דרך לחתוך בו שופרות כגון מגלא שרפ"א בלע"ז ותיקון כלאחר יד היא ואין בו אלא משום שבות. רש"י] לא תעשה סכינא [דדרכו בכך והוי מלאכה גמורה. רש"י] ע"כ לא נזכר שום גירסא או לשון אחרת אכן גירסת הרי"ף משום שבות סכינא [שאין דרך בו לחתוך שופרות כגון מגלא שרפ"א בלע"ז דתיקון כלאחר יד הוא ואין בו אלא משום שבות. כך לשון פי' הנדפס על שם רש"י] משום לא תעשה מגלא [דרכו בכך והוי מלאכה גמורה. לשון פי' הנ"ל על שם רש"י] וכ"כ הר"ן משום שבות סכינא שאין דרך לחתוך בו שופרות וכל מלאכה שהיא נעשית בכלי שאין דרכו לעשות בו לא הוי אלא משום שבות אבל מגלא שדרכו לחתוך בחול הוי מלאכה דאורייתא וזו ואין צריך לומר זו קתני וכו' ע"כ. וכן הגי' בהרא"ש משום שבות סכינא ל"ת מגלא. וז"ל הרמב"ם בפרושו דבר שהוא משום שבות כמו שיחתוך אותו בסכין ומשום לא תעשה כמו שיחתוך אותו במגירה שהיא מלאכת חרושת עץ גמורה ע"כ. ובכן מ"ש הר"ב ואיכא דמתני וכו' כלומר איכא דגרסי והיינו שינוי הנוסחאות שזכרתי למעלה. וחידוש שלא נזכר מגירסא אחרת שגרסו כל הגדולים הנ"ל שום רמז בש"ס שלפנינו:

תוי"ט ד"ה **אין מעבירין כו' גמ' מ"ט שופר עשה הוא וי"ט עשה** [**תשבתו צ"ל**] **שבתון ולא תעשה דלא תעשה כל מלאכה כו' ע"ש**. לא מצאתי שכתב גבי י"ט של ר"ה לא תעשה כל מלאכה. אלא כל מלאכת עבודה לא תעשו כתיב בויקרא כ"ג וכן במדבר כ"ט וה"ה בכל הימים טובים כתיב כל מלאכת עבודה לא תעשו [אלא גבי חג המצות שמות י"ב פט"ז כתיב כל מלאכה לא יעשה בהם אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם וקי"ל דדוקא מלאכת עבודה כנודע] ואשר על כן לכאורה נראה דכך צ"ל ול"ת כל מלאכת עבודה לא תעשו. ודע שכן בתוס' דר"ה כ"ט ע"ב ד"ה כל מלאכת עבודה לא תעשו בי"ט כתיב וה"מ לאתויי כל מלאכה לא תעשו דאף ביום שבת לא איתסר אע"ג דלא כתיב ביה עבודה ע"כ. וכתבתי בתכ"ש לכאורה צריך תיקון כי לא מצינו גבי שבת בנוסחא זו אלא צ"ל לא תעשה כל מלאכה (שמות כ' פ"י) דאף ביום שבת לא איתסר: